

ATOMKRAFT OCH SOCIALISERING

VÄRLDEN har krympt samman i etapper allt efter som tekniken fulländats; under de senaste åren har denna process försiggått med fantastisk snabbhet. En ödesdiger aning säger oss, att denna krympningsprocess håller på att försiggå i *allt för* snabb takt. Människorna hinna inte med; deras medvetande hinner inte anpassa sig efter den fantomfart, varmed de ekonomiska, tekniska och politiska krafterna rusa framåt. Sambandet mellan världsskeendet och världsmedborgarna, vilka ytterst gett upphov till detta skeende, håller inte.

Det som framför allt öppnat ögonen för detta faktum tycks vara två företeelser, till synes helt oberoende av varandra, men likväl var och en på sitt sätt uttryck för den rådande världsfiebern. Den ena är atombombens tillkomst, den andra den rådande inrepolitiska oron i de flesta länder. Hos oss är det främst socialiseringskravet och därmed sammanhängande frågor, som uttrycka den onormala spänningen. Atombomben representerar världskrisen i sin helhet, de sociala problemen de delkriser, som nästan varje nation i en eller annan form har att brottas med.

Atomproblemet i och för sig behöver nu inte ordas mycket om. De människor, som något följa med sin tid, ha i varje fall en mer eller mindre verklighetstrogen föreställning om problemets gigantiska proportioner. Atombomben är en produkt av den tid, då man flyger över Atlanten på 12 timmar, diskuterar television som ett snart förverkligat folknöje och konstruerar Radar. Utlösandet av atomenergin till masslikvidation av människor är det hittills mest påtagbara resultatet av den mänskliga tankeverksamheten på detta område, men denna kraft kan ju också utnyttjas för fredliga och välsignelsebringande värv. Många förstå de ödesdiga följderna, som kunna uppstå om detta atomvapen användes; få veta, hur denna dödsbringande tingest är konstruerad.

När det gäller den sociala omvandlingen tycks det vara tvärt om. Många veta, hur skisserna till den nya samhällskonstruktionen se ut; få ha ännu hunnit göra sig en föreställning om hur den i praktiken skulle komma att verka.

Egentligen är detta sistnämnda inte så lätt att förklara eller att ursäkta. Ta vi Sverige, så ha dock socialiseringsfrågorna stötts

och blötts i många och långa år. De ha diskuterats, men inte tillräckligt konkretiserats. I känslan av att programmets förverkligande dröjer ha t. o. m. socialiseringens anhängare uraktlåtit att klart reda ut sina önsknings. Även socialiseringens motståndare ha väl länge haft känslan av att det hela tills vidare, i varje fall vad det rör mer omfattande åtgärder, blott gällt akademisk dispyt. Men så kommer atomåldern med sitt perspektiv av plötsligt och i jättelik omfattning ökade produktionskrafter, med sin oro och osäkerhet, och vi vakna en morgon och finna att man avkräver oss ett bestämt och positivt besked om socialiseringen.

Detta att massor av länder stå inför valet av en omställning från s. k. borgerlig till s. k. socialistisk produktionsordning är varken mer eller mindre än ett »atomproblem» i miniatyr för vart och ett av vederbörande land. Varje berört demokratiskt samhälle möter här sin hittills största fråga — diktaturländerna äro ju befriade från detta bekymmer. Hur detta problem löses blir avgörande för demokratin och friheten, trots att kravet på socialisering växt fram som ett »demokratiskt» krav och senare haussats upp som den politiska demokratis nödvändiga utbyggnad till en ekonomisk demokrati.

Socialiseringens aktualitet just nu måste förklaras mer av psykologiska än av reella materiella faktorer. Den har sköljts fram i den allmänna och över alla klassgränser framvällande entusiasmen för demokratin, trots att den till sitt väsen är antidemokratisk. Beskäftiga politiker ha underblåst och utnyttjat denna rörelse. Att man lyckats forcera frågan så långt som skett bevisar hur litet man i breda folklager fått upp ögonen för *hur* antidemokratisk socialiseringen i själva verket är. Men det håller på att klarna, tack vare den livliga debatten i frågan, inte minst i Sverige. Fast mycket återstår. Och här skulle man önska att exempelvis professor Tingstens sammanfattning uti »Demokratiens problem» av planhushållningens antidemokratiska natur mer skulle bli allmän egendom.

Naturligtvis möter hans tolkning gensagor. Det är inte praktiskt bevisat att det skulle bli så! Det är sant, men fakta visa med till visshet gränsande sannolikhet att utvecklingen pekar i denna riktning. Och likväl är detta bara en av farorna. En lika stor fara erbjuder det internationella osäkerhetstillstånd, som skulle uppstå om socialiseringsprojekten förverkligades i full omfattning i det stora flertalet nu demokratiska stater. Socialiseringen skulle skapa mer eller mindre totalitära stater, och totalitära stater äro

oerhört mycket farligare för freden än de demokratiska. Den sammankrympta världen skulle i sig själv bli något av en gigantisk atombomb, inrymmande en massa mindre sprängladdningar. Allt eftersom jordens volym bleve mindre till följd av den snabba expansionen, genom att alla krävde nya marknader och större »livsrum», skulle risken för en explosion öka. En enda gnista skulle vara nog för att utlösa den.

Men socialisering och socialism innebära folkförbrödring, invänder man. »Ni måste genomleva femton, tjugo, femtio år av medborgar- och internationella krig, inte blott för att omändra förhållandena utan ock för att omändra er själva och göra er dugliga för det politiska maktutövandet», varnar Marx själv. Världen har genomlevt många revolutioner och krig sedan detta skrevs, men ännu i dag, i skuggan av historiens största blodbad, är den mänskliga oförmågan att organisera en fredlig samlevnad det största problemet av alla. Tvärtom kan man frukta, att ofärdsårens hatsädd och misstänksamhet både överhettat och enkelriktat hjärnorna mer än förut; mänskligheten har helt enkelt inte fått andrum för att kunna logiskt och lidelsefritt komma till rätta med sina problem.

Den inre oron, tillspetsad i sociala omvandlingsplaner, och den oerhört avancerade tekniken, brutalt symboliserad av atombomben, koncentrera så var för sig, men ändå gemensamt, hela den civiliserade världens stora ödesfråga. Faran är så mycket större därför att allting i denna förminskade värld ytterst hänger samman; det är inte bara atomkraften som utlöses genom kedjereaktioner, det samma kan bli förhållandet med det sociala sprängstoffet. En explosion i ett land kan snabbt sprida sig till ett annat och gripa hela världen. Då äro vi vid ett nytt och ännu mörkare 1939.

Och ändå kunde dessa krafter, som i dag framstå såsom ett hot, bli till välsignelse blott vi alla själva ville. Liksom atomenergin i tjänst för mänsklighetens fromma måhända kan skapa en guldålder, som ännu ingen vågat drömma om, kunna de goda krafter, som nu inrikta sig på vågade sociala experiment, genom bättre förståelse av det individuella initiativets och den mänskliga frihetens betydelse bli värdefulla tillskott i en gemensam strävan att på ett sunt och kontinuerligt sätt skapa bättre förhållanden. Var och en i sitt land, men dessutom också med det exemplets makt inför andra nationer. Ty det är, gudskelov, inte *bara* i fråga om farorna för krig och kaos, som världen blivit mindre och allt hänger samman.